

TUSSEN

Najaar
2021

BEELD

Magazine van het
Bisdom Rotterdam

*"Een gezamenlijke weg
in geloof"*

Bisschop Van den Hende:
*'Samen als Kerk op
de weg van de Heer'*

Koen van der Ham:
*'Ik gloeide
van binnen'*

Laurentius loopt:
*5 x bijzonder
Leiden*

Plus:
*Een Jaar van
de Sacramenten*

3 BISSCHOP

Een Jaar van de Sacramenten

4 WOORD VAN GOD

'Ik gloeide van binnen'

6 LAURENTIUS IS VERWONDERD

Muurschilderingen

7 LAURENTIUS LOOPT

Bijzonder Leiden

10 OP WEG IN GELOOF

Mensen van de Weg

13 NIEUWS

Kort nieuws

14 KIEZEN VOOR DE KERK

Danny Klasen aan het woord

16 LAURENTIUS ZINGT

De litanie

Het zijn drukke tijden. Vanuit onze band met God en de naaste is er altijd al veel om bij stil te staan en aan te denken, als parochiegemeenschap en persoonlijk. Daarbij zijn er belangrijke kerkelijke dagen op de kalender, de start van een nieuw pastoraal werkjaar in september, een nieuw kerkelijk jaar eind november.

Ondertussen heeft de Wereldkerk een ritme met boodschappen van de paus die onze aandacht vragen. Sommige zijn er al heel lang (de 107de Werelddag van de Migrant en de Vluchteling, 26 september), andere zijn heel recent (de eerste Werelddag van de Grootouders en de Ouderen, 25 juli).

De paus heeft wel eens gezegd: het is niet goed als alles rustig is. Er is veel dat onze aandacht vraagt. Dit najaar heel bijzonder vanaf 17 oktober de 'diocesane fase', als voorbereiding van de bisschoppensynode in 2023. In het bisdom Rotterdam start op diezelfde dag het diocesane Jaar van de Sacramenten, waar bisschop Van den Hende aandacht voor vraagt. U leest er meer over in deze Tussenbeide.

Te midden van alle drukte, hoop ik op uw goede aandacht voor dit nummer, dat we weer graag voor u hebben gemaakt.

Ik wens u veel leesplezier!

Daphne van Roosendaal
Hoofredacteur

18 TIPS VAN LAURENTIUS

Lees, kijk, luister, proef

20 INTERVIEW

Zuster Nadiya

22 LAURENTIUS LEEST DE BIJBEL

Leerlingen worden leraren

24 VRAAG & ANTWOORD

Wat is synodaliteit?

26 LAURENTIUS HELPT

Dienen door te doen

28 RKJ CARLO ACUTIS

Jongerengroep

29 IN MEMORIA EN PERSONALIA

30 AGENDA

Jaar van de Sacramenten
en bisschoppensynode

Editie van
Oktober 2021

COLOFON:
Tussenbeide is een uitgave van het bisdom Rotterdam. Het blad verschijnt vier keer per jaar.

Hoofredacteur:
Daphne van Roosendaal
Redactie: Frits Vermeulen,
Jolanda de Wolf
Contact jongeren:
Desiree Bühler

Redactie, administratie, advertenties:
Koningin Emmaplein 3, 3016 AA Rotterdam
T: 010 - 281 51 71, Fax: 010 - 436 71 90
E: tussenbeide@bisdomrotterdam.nl
I: www.bisdomrotterdam.nl

IBAN: NL30INGB0000464304

Conceptontwikkeling, grafisch ontwerp en vormgeving:
Dailymilk, Rotterdam

Redactioneel advies conceptontwikkeling:
Bureau Wielenga / Sjoerd Wielenga

Fotografie cover: Guus Schoonewille

Illustratie Laurentius: Niek van Ooijen

Vormgeving en druk: Halewijn NV, Antwerpen

Abonnementen:
€ 1,50 per jaar voor parochies.

Tussenbeide wordt verspreid via de parochies in het bisdom Rotterdam. Wilt u het blad thuis per post ontvangen? Meld u dan aan voor een persoonlijk abonnement via tussenbeide@bisdomrotterdam.nl. Voor een persoonlijk postabonnement wordt een jaarlijkse gift gevraagd van € 12,50.

Artikelen uit Tussenbeide mogen met bronvermelding vrij worden overgenomen in parochiebladen. Illustraties en foto's mogen alleen worden gebruikt als vooraf toestemming is verleend door de redactie.

Een Jaar van de Sacramenten

+ Johannes van den Hende
Bisschop van Rotterdam

*‘Om een tijd
van verdieping
door te maken’*

Op zondag 17 oktober begint een nieuw diocesaan themajaar in het bisdom Rotterdam: het Jaar van de Sacramenten. Dit zal duren tot 9 juli, het feest van de HH. Martelaren van Gorcum die met hun leven hebben getuigd van het geloof in de eucharistie.

Een themajaar is niet op de eerste plaats een intellectuele oefening. Ik hoop dat het themajaar van het Woord van God dat achter ons ligt (2020) en het aanstaande themajaar van de Sacramenten ons allereerst doen ontdekken en beseffen dat we het Woord van God en het vieren van de sacramenten nodig hebben om op onze weg als gelovigen, persoonlijk en in gemeenschap, steeds weer gevoed te worden door Christus zelf. Als leden van Gods Kerk kunnen we het Woord van God en het vieren van de sacramenten niet achterwege laten.

Als we de sacramenten vieren als een geschenk van onze Heer, kunnen we ondervinden hoe je erdoor gesterkt kunt worden in je leven als leerling van Christus, in de gemeenschap van de Kerk. Ik hoop daarom dat we met de zeven sacramenten de komende tijd een verdieping doormaken. Om nog meer te zien hoe de verrezen Heer ons in de viering van de sacramenten tegemoet komt, om nog meer te zien hoe de eucharistie de Kerk opbouwt.

De themajaren die we in het bisdom hebben gehouden, zijn vruchtbaar gebleken. De themajaren sterken ons geloof, helpen ons om het geloof door te geven en bereiden ons zo als gemeenschap voor op de toekomst, waarin het verkondigen van Christus en zijn evangelie onze belangrijke missie blijft. Ik hoop van harte dat het Jaar van de Sacramenten veel vrucht zal dragen. ■

‘Ik gloeide van binnen’

Door Daphne van Roosendaal

Beeld: Daphne van Roosendaal

Koen van der Ham (32)
Woont in: Den Haag
Werk: Forensisch wetenschapper
Studie: PhD in elektrochemie (scheikunde)

Welke bijbel heb je?
 Ik heb deze wereldreisbijbel van de Wereldjongerendagen in 2008 in Sydney. Het was de eerste keer dat ik met het vliegtuig ging en dan maar meteen een reis van 24 uur. Ik heb er hele warme herinneringen aan. Mijn vrouw Marie Colombe en ik hebben twee jaar geleden op onze huwelijksreis naar Australië en Nieuw-Zeeland nog een paar nachtjes bij een gastgezin gelogd van toen. Ik heb daar hele bijzondere ontmoetingen gehad. Ook een ontmoeting met God die mij echt bewogen heeft. Dat was helemaal aan het eind tijdens de dagsluiting. Na twee dagen lang in de mensenmassa gezeten te hebben, kwam ik tot rust bij God in de kerk. Ik kreeg ineens een heel warm gevoel over me heen. Ik kan niet goed beschrijven wat dat was. Ik weet alleen dat het God was, omdat het goed was. Een priester gaf me toen de persoonlijke zegen. Op dat moment gloeide ik van binnen. Ik denk dat het vergelijkbaar is met wat je leest in de bijbel over de Heilige Geest en hoe die over de apostelen kwam. Ik was 18 tijdens die WJD. Mijn vrouw, Marie Colombe, leerde ik kennen op de WJD in Polen in 2016 tijdens háár eerste WJD. We zagen elkaar later in de kerk in Den Haag. Zij stuurde me via Facebook een vriendschapsverzoek en zo raakten we aan de praat. Van daaruit is het verder gegaan. En dit is nu Marie Christine.

Waarom zien we dat deze bijbel van jou is?

Dat is lastig te zien. Boeken mogen er van mij best gelezen uitzien, maar

op de bijbel ben ik altijd zuinig. En op deze ben ik extra zuinig, omdat het zo'n mooie reis was. Hij is letterlijk de hele wereld over geweest. En hij gaat nog steeds met me mee als ik op reis ga.

Wat vind jij een mooie bijbeltekst?

In de kerk, via de lezingen die je hoort heeft de bijbel je altijd wel iets te zeggen. Het maakt niet uit hoe jij je voelt en waar je mee bezig bent. Dat vind ik bijzonder. Ook de WJD-thema's raken me. Zeker ook dat van Sydney: Wanneer de Heilige Geest over jullie komt, zullen jullie kracht ontvangen. Handelingen 1, 8 werd in onze reis verkort tot Activ8: activate. Met 'act' van het Engelse 'Acts' voor Handelingen. Het is een tekst die mij altijd raakt en motiveert. Omdat ik dan terugdenk aan die WJD en omdat we mogen weten dat God altijd zijn Heilige Geest over ons zal uitstorten, dat we daar om mogen bidden en daarop mogen vertrouwen. De Heilige Geest helpt je om kracht te vinden en de juiste weg te vinden. Marie Colombe en ik bidden elke avond om de Heilige Geest, omdat die ons de weg wijst naar Jezus en ons helpt om de juiste beslissingen te nemen. We willen heel graag dat Marie Christine God leert kennen. Ook daarom vragen we de hulp van de Heilige Geest. Haar derde naam, Amahoro, wat vrede betekent in het Rwandees, verwijst ook naar de Heilige Geest. Ze is nu nog klein natuurlijk, zeven maanden, maar het is nooit te vroeg om daarmee te beginnen. ■

Muurschilderingen

Wat: Decoratieprogramma

Waar: H. Agathakerk, Lisse

Wanneer: juni 1927 - augustus 1928

Materiaal: jutte (achterzijde van linoleum), zeildoek en olie verf

De broers Jan en Kees Dunselman werden in 1927 door de 'kathedraal van de bollenstreek', zoals de H. Agathakerk ook wel genoemd wordt, aangetrokken om de gehele kerk van polychromie (veelkleurig schilderwerk) te voorzien. De schilderijen werden voor een groot deel uitgedacht door opdrachtgever en toenmalig pastoor Thomman. Jan Dunselman zorgde voor de figuratieve invulling en Kees Dunselman voor de decoratieve elementen. Ze brachten de verf niet rechtstreeks op de muur aan, maar gebruikten - voor die tijd - vooruitstrevende materialen zoals de jutte achterzijde van linoleum en zeildoek. Zo konden ze een groot deel van het werk in hun Amsterdamse atelier doen, waarna het alleen nog aan de muur in de kerk bevestigd

moest worden. Hing het eenmaal, dan werden er ter plekke nog correcties aangebracht zodat alles perspectivisch klopte. De klus zou in veertien maanden geklaard worden. Helaas lukte dit niet helemaal. Waarschijnlijk omdat het werk te omvangrijk was, maar ook door de beurskrach van 1929. Hierdoor waren er enkele lege plekken op de muren zoals in de Mariakapel. De blijde geheimen van de rozenkrans werden wel geschilderd, maar de droevige en glorievolle geheimen ontbraken, tot de parochie in 2007 de Leidse kunstenaar Carel Bruens vroeg om de lege plekken op een hedendaagse manier op te vullen.

Door Ingrid Henkemans, Erfgoedspecialist Museum Catharijneconvent

5 x bijzonder Leiden

Laurentius loopt

In deze rubriek wandelen we door een stad, dorp of regio waarbij we beschrijven hoe de parochie aanwezig én zichtbaar is. Welke onontdekte bijzonderheden zijn er in deze plaats en kerken? Wij zoeken het uit. Deze keer: Leiden.

Door Celine Timmerman

1

Sint Petruskerk

Net als Edith Stein naar Auschwitz

Leiden is de stad van de studenten, Rembrandt van Rijn en het Leidens Ontzet. Met priesters Jeroen Smith (58) en Walter Broeders (60) van parochie HH. Petrus en Paulus gaan we de uitdaging aan nog onontdekte parels te zoeken, te beginnen achterin 'hun' Sint Petruskerk. Rechts bij de ingang van de ontmoetingsruimte hangt een gedenksteen van parochiaan Elvira Sanders. Zij werd in 1942 als katholiek geworden Joodse opgepakt. "Net als Edith Stein is zij een week later in een gaskamer in Auschwitz vermoord," vertelt Jeroen Smith. "Door nauwgezette registraties wisten de Duitsers precies waar de Joden woonden die katholiek waren geworden. Bij een wraakactie werden zij allemaal opgepakt en naar Polen vervoerd." De van oorsprong Joodse Elvira, die na haar huwelijk katholiek werd, woonde vlakbij de parochie. Wanneer we naar haar woning lopen (Lorentzskade 8), kijken we nog even naar de 70 meter hoge, vierkante toren van de Petruskerk: deze bezet de derde plek op de lijst van hoogste gebouwen van Leiden.

Lammenschansweg 40a • 2313 DM Leiden
T: 071-737 0087 • www.rkleiden.nl

2

Beeld van St. Cunera van Rhenen

Armen voeden tegen wil van haar man in

Op weg naar de binnenstad stoppen we in een zijstraat voor een stenen beeld van St. Cunera van Rhenen, afkomstig uit het Brabantse Cunera klooster. “Ik ontdekte het beeld toen ik hier een keer langsfietste”, zegt Jeroen Smith. “We kennen Cunera door haar zorg voor de armen. Zij gaf tegen de zin van haar man in de armen te eten. Ze verstopte het brood voor hen onder haar mantel.” Het beeld, dat nu boven de ingang van een studentencomplex staat, is belangrijk voor Smith. “Ik vraag áltijd even haar voorspraak als ik langs fiets.”

Hogewoerd 53A-57A • 2311 HG Leiden

3

Elisabeth Ziekenhuis

Dag en nacht barmhartigheid

We komen aan bij het oude ziekenhuis van de Bredase zusters Franciscanessen van de H. Elisabeth. Het complex met nu meer dan 200 studentenkamers en een restaurant is om de binnentuin heen gebouwd. De oude kapel is uiterlijk nog intact, net als de in de zon gelegen overloop. “Daar werden vroeger de zieken neergelegd”, zegt Walter Broeders. “Vorig jaar overleed zuster Maria Magdalena die nog in Leiden woonde en op de kraamafdeling werkte”, vertelt Smith. “Ze is 101 geworden. Ze vertelde dat ze hier 2.500 kinderen op de wereld had geholpen.” In 1943 miste een neerstortend Duits vliegtuig op een haar na het ziekenhuis. Het landde in de binnentuin.

Hooigracht 15 • 2312 KM Leiden

De Bakkerij

Diaconaal centrum vanuit christelijke inspiratie

Na een prachtige wandeling langs kasteelruïne de Burcht en over de Leidse grachten komen we aan bij De Bakkerij. Dit diaconale centrum huist op een historische plek waar kerken al bijna zes eeuwen hulp bieden aan kwetsbare stadsgenoten. Het is de thuisplek voor hulp- en dienstverleningsorganisaties die werken op sociaal terrein, zoals Humanitas en M25. Het is tevens de uitvalsbasis voor de diaconie van de Leidse protestanten en katholieken. Vooral scholieren weten de weg naar De Bakkerij voor hun sociale stage te vinden. “Ik had er door corona een hard hoofd in, maar ze staan weer te trappelen om te komen helpen,” vertelt coördinator Ton Snepvangers. Tijdens de pandemie verzorgde De Bakkerij voor circa 600 scholieren met een leerachterstand goed lesmateriaal. Vervolgens lopen we een donkere zijkamer in. Het blijkt een Goemoerskamer te zijn. Goemoers is een verbastering van ‘goede moeders’, die sinds 1582 vanuit die kamer hulp aan arme kraamvrouwen geven. Er ligt nog een oud babypakket uit 1970 met onder meer een wollen deken, oogjesluiers en overslaghemdjes. Nog steeds zijn de moeders actief en worden er babypakketten uitgedeeld. Snepvangers knipoogt: “Bij gebrek aan een Samaritaan, kan ook een Leidenaar volstaan.”

📍 Oude Rijn 44A • 2312 HG Leiden
T: 071-5144965 • www.debakkerijleiden.nl

Hartebrugkerk

Eenvoud én gouden glorie

Wanneer we bij de Hartebrugkerk middenin één van de drukste winkelstraten van de stad stilstaan, vallen direct de vier enorme pilaren aan de voorkant op. Het godshuis blijkt een ‘waterstaatskerk’ te zijn, die in de eerste helft van de 19e eeuw moest voldoen aan het bouwstramien van de overheid. Het gebouw is echter met goud beschilderd, tot aan het cassettenplafond aan toe. “Je probeerde als kerk toch zoveel mogelijk binnen de bouwbeperkingen je eigen stempel te drukken”, zegt Smith met een glimlach. “De kerk heet officieel Onze Lieve Vrouw Onbevlekt Ontvangen, weinig mensen weten dat dit eigenlijk een Mariakerk is”, vult Walter Broeders aan. Op de keramieken plaquette boven de ingang is de verzezen Christus te zien. “De plaat is door parochianen geschonken uit dankbaarheid voor het feit dat de meeste stadsgenoten gespaard zijn gebleven in de oorlog.” Aan de linkerkant van de kerk hangt een gevelsteen van St. Franciscus met de bloeddorstige wolf van Gubbio (Italië). Hier sluit Franciscus vrede met de wolf na diens rooftochten door de stad. Broeders: “Dit laat zien dat je vrede kunt creëren door met elkaar te communiceren. Spréék met elkaar.”

📍 Haarlemmerstraat 110 • 2312 GD Leiden
T: 071-512 0401 • www.rkleiden.nl

Carillon Heilige Lodewijkkerk

Vijf nieuwe klokken

De laatste bestemming is het carillon in de toren van de Lodewijkkerk. Er is groot onderhoud gepleegd waardoor de klokken nu ook met de hand kunnen worden bespeeld. Eerder kon dit alleen via een computer. Fier prijkt een goudkleurige Jacobus op de toren van waaruit een prachtig uitzicht over de stad is te zien. Recent zijn er vijf klokken bijgegoten waarvan de namen nog geheim worden gehouden. De priesters willen best een tipje van de sluier oplichten. Met een glimlach: “Het zijn katholieke namen.”

📍 Steenschuur 19 • 2311 ES Leiden
T: 071-513 0700 • www.lodewijkparochie.nl

De eerste christenen werden “mensen van de Weg” genoemd. Als gelovigen van het bisdom Rotterdam worden wij in onze tijd eveneens geroepen om mensen van de Weg te zijn.

Door bisschop Van den Hende

Mensen **VAN DE WEG**

‘Christenen zijn als mensen van de Weg samen op tocht’

In het Nieuwtestamentische boek Handelingen van de Apostelen wordt van de eerste christenen gezegd dat zij mensen van de Weg worden genoemd.

Op de eerste plaats doet deze aanduiding denken aan de persoon van Jezus zelf die in het Evangelie zegt: “Ik ben de weg, de waarheid en het leven” (Johannes 14, 6). De christenen zijn immers vanaf het eerste uur leerlingen en navolgers van de verrezen Heer. Zij verkondigen de Blijde Boodschap als de weg ten leven, in navolging van Jezus. Aan het begin van zijn openbaar optreden was het Jezus zelf die riep: “Bekeert u en geloof in de Blijde Boodschap” (Marcus 1, 15).

Op de tweede plaats wordt duidelijk dat de christenen als mensen van de Weg samen op tocht zijn. Hun gezamenlijke weg in geloof wordt gekenmerkt door geloofstrouw en gemeenschapszin: “Zij legden zich ernstig toe op de leer der apostelen, bleven trouw aan het gemeenschappelijk leven en ijverig in het breken van het brood en in het gebed” (Handelingen 2, 42 e.v.).

De apostelen en andere leerlingen kregen van Jezus te horen dat zij op hun weg niet te veel moesten meenemen (cf. Matteüs 10, 7-15, Lucas 10, 1-12). Hun belangrijkste bagage is hun geloof, hoop en liefde. Om het Evangelie te verkondigen in woord en daad, is het belangrijk allereerst zelf het met heel je hart aan te nemen en in eigen persoon het geloof in de weg van Jezus vóór te leven.

Als gelovigen van het bisdom Rotterdam, in verbondenheid met de wereldwijde Kerk, worden wij in onze tijd eveneens geroepen om mensen van de Weg te zijn. Dat betekent dat wij ons als Kerk moeten blijven verzamelen rond de verrezen Heer (de weg, de waarheid en

het leven) en dat wij daadwerkelijk leven van zijn woord en sacrament, om samen de Blijde Boodschap te kunnen verspreiden. Het betekent ook dat wij ons als gemeenschap en persoonlijk goed moeten blijven toerusten en verdiepen waar het gaat om de inhoud en rijkdom van ons geloof in de Heer en zijn Evangelie, met het oog op de verkondiging ervan in de wereld van nu.

Het is daarom dat in ons bisdom gedurende de afgelopen jaren steeds de inhoud en de diepgang van ons geloof centraal heeft gestaan in de verschillende themajaren die we mochten houden. Zo was er op initiatief van paus Benedictus XVI van 2012 tot 2013 wereldwijd het Jaar van het Geloof, gevolgd in ons bisdom door het Jaar van de Daden van Liefde (2013-2014), want geloof en liefde horen bij elkaar en liggen in elkaars verlengde. Omdat de heilige Laurentius (patroonheilige van ons bisdom) als diaken in Rome in geloof en liefde dienstbaar was, hielden we met het oog op het 60-jarig jubileum van ons bisdom een Laurentiusjaar (2014 - 2 februari 2016). Deels viel dit samen met het Jaar van Barmhartigheid dat ons werd aangereikt door paus Franciscus en dat we ook in ons bisdom hebben gehouden (2015-2016). In 2018 volgde het Jaar van het Gebed. We hielden in 2019 het Jaar van de Roepingen, in het besef dat we als Kerk een gemeenschap van gelovigen zijn, die van de Heer verschillende roepingen hebben ontvangen. In 2020 werd in ons bisdom het Jaar van het Woord van God gehouden en vanaf 17 oktober 2021 staan we thematisch stil bij de sacramenten in het Jaar van de Sacramenten (tot 9 juli 2022).

Stuk voor stuk hebben deze jaren ons als Kerk uitgenodigd om opnieuw stil te staan bij de belangrijke bronnen en aspecten van ons geloof in Christus. »

Paus Franciscus heeft de wereldwijde Kerk uitgenodigd om met nieuw enthousiasme de weg van Christus te gaan, en heel bewust mensen van de Weg te zijn. De paus spreekt in dit verband over de synodaliteit van de Kerk. Deze term komt van het Griekse woord 'sunodos', dat bestaat uit twee delen: 'sun' (samen) en 'hodos' (weg). Gevraagd wordt om als leden van de Kerk samen met de Heer en met elkaar op weg te gaan in geloof, als leerlingen van de Weg die Jezus is. In 2023 wil paus Franciscus een bisschoppensynode houden in Rome met als onderwerp: synodaliteit in het leven en de zending van de Kerk.

De synode in 2023 vraagt dat we nu al met de voorbereiding beginnen in de verschillende bisdommen van de wereldwijde Kerk. Op zondag 17 oktober gaan wij op verzoek van paus Franciscus hiermee van start. Dat doen we met om 15.00 uur een bisdombrede eucharistieviering in de HH. Laurentius en Elisabeth Kathedraal in Rotterdam.

Samen als Kerk op de weg van de Heer. In dit proces worden drie sleutelwoorden genoemd: communio (dat is de gemeenschap van de Kerk, samengeroepen rond de Heer), participatio (dat is de deelname van zoveel mogelijk gelovigen aan het leven van de Kerk overeenkomstig de eigen roeping), missio (onze primaire opdracht is het om als Kerk het Evangelie in de wereld te verspreiden met de inzet van zoveel mogelijk gelovigen).

In dit kader is mijn vraag in dit jaar: zijn we door de verschillende themajaren voldoende toegerust om samen de weg van Jezus te gaan en die ook uit te dragen, om als netwerk van liefde bij te kunnen dragen in de wereld van nu aan een beschaving van liefde in woord en daad, in Christus' Naam? ■

Beeld: Ramon Mangold

Gebod

*Wij staan voor U, Heilige Geest,
terwijl wij bijeenkomen in uw naam.*

*U alleen hebben wij om ons te geleiden,
maak dat U thuis bent in ons hart;
leer ons de weg die wij moeten volgen
en hoe wij deze moeten gaan.*

*Wij zijn zwakke mensen en zondaars;
laat niet toe dat wij de wanorde bevorderen.
Laat onwetendheid ons niet op de verkeerde weg brengen,
noch partijdigheid ons handelen beïnvloeden.*

*Maak dat wij in U onze eenheid vinden,
opdat wij samen kunnen gaan naar het eeuwige leven
en ons niet verwijderen van de weg van de waarheid
en van wat juist is.*

*Dat alles vragen wij U,
die overal en in iedere tijd werkzaam bent,
in de gemeenschap van de Vader en de Zoon,
in de eeuwen der eeuwen.*

Amen.

Gebod voor de bisschoppensynode 'Voor een synodale Kerk: communio, participatio, missio' (2023)

KORT – KORT – KORT – NIEUWS

Start diocesane cursus voor parochiebestuurders

Eind oktober start een diocesane cursus voor parochiebestuurders die in recente jaren zijn benoemd en voor degenen die willen deelnemen als opfriscursus. De eerste vijf bijeenkomsten zijn online op avonden. De zesde afrondende bijeenkomst wordt op locatie gehouden op een zaterdagochtend. "Zo kunnen we samen de eucharistie vieren en elkaar persoonlijk ontmoeten. We hopen zo het netwerk te versterken dat we samen vormen als Kerk van Rotterdam rond Christus de levende Heer", aldus vicaris-generaal Lex van Deelen.

Beeld: Bisdome Rotterdam

Voorbereiding bisschoppensynode

Begin september ontvingen de Nederlandse bisschoppen de documenten ter voorbereiding op de bisschoppensynode 'Voor een synodale Kerk: communio, participatio, missio' (2023). Deze documenten werden direct ook online gepubliceerd op de Vaticaanse website synod.va. Op weg naar de bisschoppensynode in Rome speelt de eerste fase zich af in de bisdommen (oktober 2021 - april 2022). Met het gebed 'Adsumus Sancte Spiritus' ('Wij staan voor U, Heilige Geest'), waarmee elke sessie van het Tweede Vaticaans Concilie (1962-1965) begon, wordt de diocesane fase nadrukkelijk onder leiding van de Heilige Geest geplaatst. In het bisdom Rotterdam worden de kernwoorden (communio, participatio, missio) verbonden met het Jaar van de Sacramenten (17 oktober 2021 - 9 juli 2022).

Beeld: Bisdome Rotterdam

Elisabethcertificaat in gevangenis

Bisschop Van den Hende bracht op 7 september een werkbezoek aan de Penitentiaire Inrichting Alphen aan den Rijn, samen met de medewerker voor diaconie Jan Maasen. Het bezoek was een uitvloeisel van de diaconieprijs 'Brood en Rozen' 2020, waarbij het bisdom een Elisabethcertificaat toekende aan 74 bijzondere diaconale activiteiten uit de eerste coronagolf. De gedetineerden zamelden toen voedsel in voor de Voedselbank Alphen.

Bisdombreed programma jeugd en jongeren

Dit werkjaar worden er weer veel activiteiten georganiseerd voor jeugd en jongeren in het bisdom Rotterdam. Het diocesane programma kent onder meer de maandelijkse Tour of Faith, een Vuurdoop en een misdienaarsdag. In september ontvingen parochies informatie over het Jongerenprogramma 2021 - 2022: posters om op te hangen en ansichtkaarten om uit te delen.

Vronesteyn start studiejaar 2021-2022

Vronesteyn opende op 31 augustus het nieuwe studiejaar met een eucharistieviering in de Eendrachtsskapel (kerk van de HH. Laurentius en Ignatius) in Rotterdam. In deze eucharistieviering ontving priesterstudent Benno van Croesdijk de aanstelling tot lector. Priesterstudent Arno Aardoom ontving enkele dagen daarvoor de aanstelling tot acoliet bij de opening van het studiejaar op Bovendonk. Bij de start van het studiejaar waren er drie priesterstudenten, drie diakenstudenten en één priesterstudent die op 13 november de priesterwijding ontvangt (Sander Verschuur).

Beeld: Bisdome Rotterdam

Kiezen voor DE KERK

Door Celine Timmerman

Waarom kiezen mensen op latere leeftijd voor de Katholieke Kerk? In Kiezen voor de Kerk vragen we het aan recent verwelkomde kerktoetreders. Deze keer Danny Klasen (26).

Danny Klasen:

'Je kunt niet meer uitslapen op zondag hè'

Hoe ben je in aanraking met het geloof gekomen?

“Drie jaar geleden heb ik mijn Filipijnse vrouw Sara ontmoet. Zij en haar familie zijn katholiek en waren daar direct heel open over. Ik had niet zulke goede ervaringen met het geloof, omdat ik het moeilijk had toen ik in de Biblebelt woonde. Maar dit was anders. Sara's interesse in het geloof maakte dat er iets bij mij ging broeien. In Nederland leef je toch vrij individualistisch, op de Filipijnen zit het geloof door het gezinsleven verweven. Je houdt elkaars hand vast, je bidt samen, je reflecteert bij het avondeten op de homilie en de lezingen. Sara's moeder bad dat ik mij ook zou laten dopen, dat ik geloof zou vinden. En dat is gebeurd.”

Hoe is die geloofsreis gegaan?

“Ik heb de geloofscursus bij de parochie in Dordrecht gevolgd, maar toen kwam corona. Ik kon niet worden gedoopt, ik kon niet naar de kerk, Sara zat nog op de Filipijnen en ik zat in mijn eentje achter de tv voor de viering. Dat voelde best eenzaam. Ik vroeg me af waarom ik dit nou ook alweer wilde. Katholiek zijn draaide toch om gemeenschap, om samenzijn? Toen het weer kon, ging ik naar de kerk en kwam Sara permanent in Nederland wonen. Een dag na mijn doopsel zijn wij getrouwd.”

Een levensverandering?

“Best wel. Je kunt niet meer uitslapen op zondag hè? Ik vind het inmiddels wel fijn, na de viering kun je weer fris de week tegemoet. Daarnaast heb ik van onze Filipijnse priester geleerd hoe belangrijk het is om een goede katholieke man en vader te zijn. Jazeker, Sara is zwanger van ons eerste kindje! Nu moet ik mij focussen op hoe ik een goede katholieke vader kan zijn.”

Heb je daar al een idee over?

“Ik wil mijn kind meegeven dat je je problemen en twijfels bij God neer kan leggen. En natuurlijk die kleine ook leren katholiek te zijn.”

Ben je door je geloof veranderd?

“Ik ben rustiger geworden. Ik kan nog weleens stressen en weet nu meer rustmomenten te creëren om twijfels bij God kwijt te kunnen.”

Wat heeft het katholicisme tot nu toe toegevoegd aan je leven?

“Ik ben niet zo extrovert maar praat nu wel meer met mensen. Dat zijn medeparochianen, daarmee voel ik nu een connectie.”

Wat raakt je in het geloof?

“De geestelijke voeding. De bisschop vertelde eens dat Jezus zijn volgelingen brood gaf zodat ze die dag geen honger hadden. Maar het was Hem er vooral om te doen om geestelijke honger te stillen. Alleen Jezus kan dat. Daarom stelde Jezus dat teken van de wonderbaarlijke broodvermenigvuldiging. Dat greep mij wel aan. Net als ieder mens loop ik met levensvragen rond. Ik leer door Sara dat zij de antwoorden daarop in het geloof vindt. Dat geeft mij hetzelfde gevoel als na een koude winterdag de voordeur openen en de warmte binnenlopen.”

Hoe reageert je omgeving op je bekering?

“Verrassend positief. Ik kwam er zelfs op mijn bruiloft achter dat er best veel mensen ter communie gingen. ‘Die zijn dus ook katholiek’, dacht ik toen.”

Zijn er voor jou lastige dingen of thema's in het katholieke geloof?

“Ik schaam mij voor de kindermisbruikschandalen. Ik heb vrij uitgesproken vrienden en die mailen mij dan misbruikzaken door. Ik ken die geestelijken die dat doen niet, maar ik deel wel het geloof met hen. Ik ken de rol van de priester nu beter en heb respect voor zijn functie, maar niet voor deze daden.” ■

AFSMEKEN EN PRIJZEN: *De litanie*

Door Rens Tienstra

Er zijn vandaag de dag nog verrassend veel gebeden, gezangen en handelingen met indrukwekkend oude papieren in gebruik. Eén daarvan is de litanie.

De litanie is een gebedsvorm, gekenmerkt door een (groot) aantal aanroepingen, vaak met een terugkerend antwoord. De naam komt van het Griekse 'litē' ('smeebede'), en het is met dat doel dat de litanie het meest klinkt. En waar de geschiedenis van de litanie begint.

Al in de joodse traditie bestonden litanieën. Opbouwende lofprijzingen en aanroepingen met een refrein zijn onder andere te vinden in psalm 136 ('eeuwig duurt zijn trouw!') en het loflied van Daniel 3, 52-90. De eerste beschrijvingen van litanieën in het christendom stammen uit de vierde eeuw, en al vanaf die tijd wordt de litanie gekenmerkt als een publiekelijk, gezamenlijk gebed, specifiek voor de vergeving van zonden en het algemeen welzijn van de bevolking. Een daarbij terugkerend element is de processie.

DOOR DE EEUWEN

In 529 vinden we het eerste dateerbare bewijs van een litanie in het Westen, en wel op de bekende woorden 'kyrie eleison': de synode van Vaison bepaalt dat de woorden 'herhaaldelijk en met veel verdriet en wroeging' moeten worden opgezegd tijdens ochtend- en avondgebeden en de heilige Mis. De litanie heeft een aantoonbare vaste plaats gehad doorheen zowel de Romeinse, Ambrosiaanse als Mozarabische riten. Ook hier betrof het publieke ceremonies - al dan niet met buitenkerkelijke processies - in context van boetedoening, Vastentijd en Goede Vrijdag.

Vanaf de zevende eeuw ontwikkelde zich de meer bekende vorm met inbegrip van het aanroepen van Maria en heiligen, in het bijzonder op Sint-Marcus (25 april) en de drie dagen voorafgaand aan Hemelvaart. De teksten van deze litanieën varieerden sterk per locatie en context, en zijn daarin waardevolle bronnen voor liturgisten en musicologen. Litanieën klonken bij rampen, maar ook

bij kroningen en publiekelijke feesten. Specifieke Maria-litanieën vinden we vanaf twaalfde eeuw, culminerend in de meest bekende Maria-litanie, die van Loreto (gepromulgeerd vanaf 1558). Ook het laatmiddeleeuwse Rozenkrans-gebed kan als litanie worden aangemerkt.

ACTUEEL

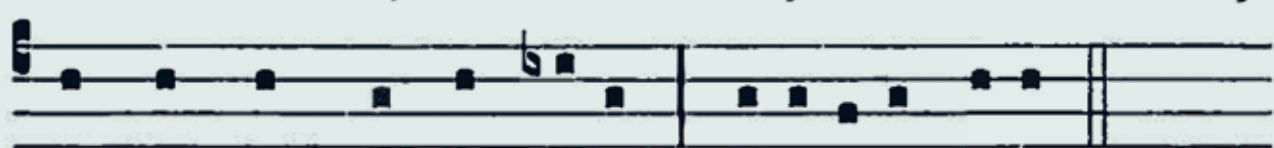
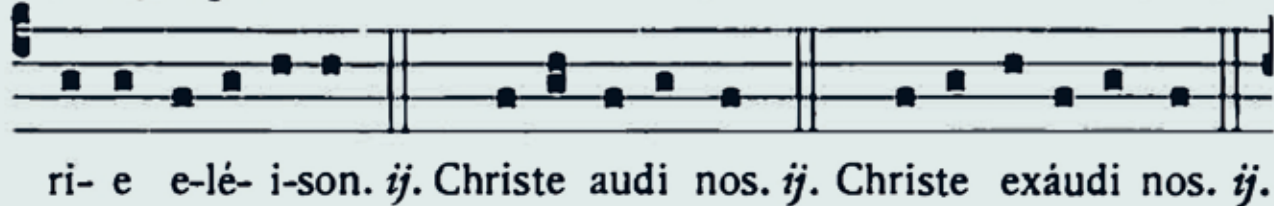
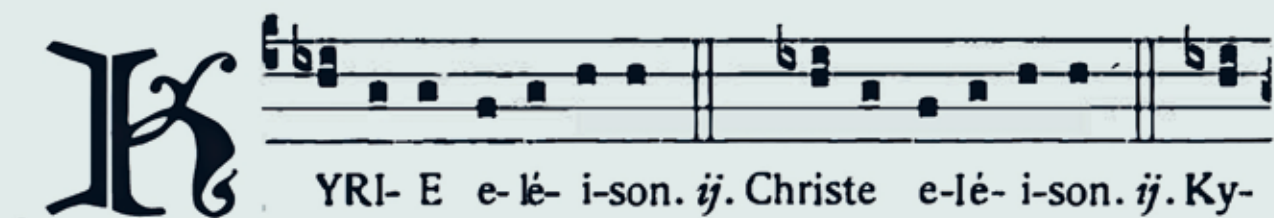
In de liturgische praktijk van nu zal een kerkganger de litanie nog vooral herkennen in de paaswake en bij wijdingen. Hoewel de wortels van de litanie niet in het feest van Allerheiligen liggen is de gebedsvorm op dit feest uiteraard zeer toepasselijk. Maar ondanks de band met bijzondere gelegenheden is de litanie ook te vinden in iedere heilige Mis: het Kyrie en Agnus Dei zijn in vorm kleine litanieën, die in vroeger tijden veel meer herhaling kenden.

In de vele eeuwen waarin 'het volk' geen of nauwelijks aandeel had aan rituele handelingen was de litanie bijzonder in het niveau van participatie tussen geestelijkheid en leken. Hoewel die balans sinds de twintigste eeuw zeker is veranderd, is de litanie altijd in belangstelling gebleven. Dat laat zich waarschijnlijk verklaren door drie kenmerken, die de litanie al vanaf het vroegste christendom actueel houden: de laagdrempeligheid van de herhaling (zie de vele litanische composities van Taizé en Iona), de gelijktijdigheid van meditatie en accumulatie, en de mogelijkheid tot differentiatie als gebed van zowel de gemeenschap als het individu. ■

Rens Tienstra (PhD, MA, MMus) is kerkmusicus, componist en musicoloog, met specialismes in het gregoriaans en hedendaagse muziek, www.renstienstra.nl

Onder meer Mozart zette de litanie van Loreto (Litaniae Lauretanae). Scan de QR-code en luister.

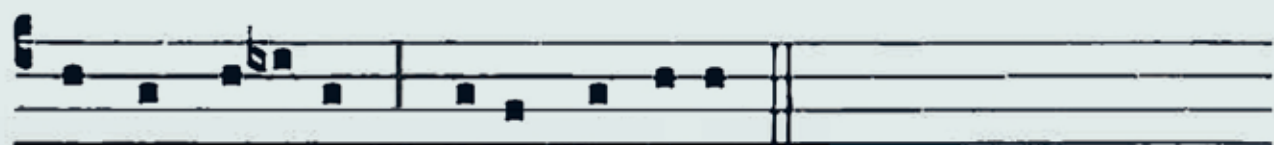

Pa- ter de cæ- lis De- us, mi-se-ré-re no-bis.

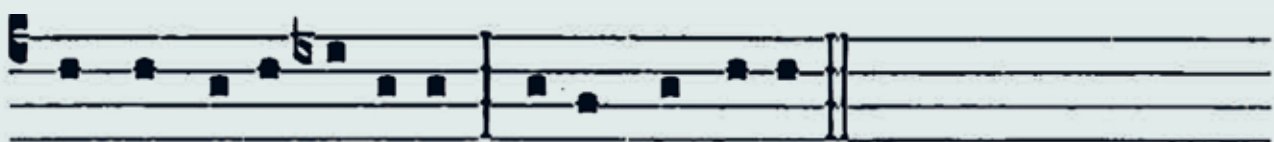
Fili Redemptor mundi De- us, mi-se-ré-re no-bis.

Spí- ri- tus San-cte De- us, mi-se-ré-re no-bis.

San-cta Trínitas u- nus De- us, mi-se-ré-re no-bis.

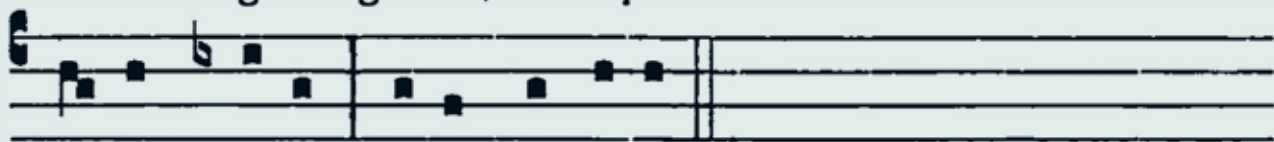

San-cta Ma-ri- a, o-ra pro no-bis.

San-cta De- i Gé-nitrix, o-ra pro no-bis.

San-cta Virgo vírginum, o-ra pro no-bis.

Ma-ter Christi, o-ra pro no-bis.

Mater divínæ grátiaë,

ora.

Mater amábilis,

ora.

Mater puríssima,

ora.

Mater admirábilis,

ora.

Mater castíssima,

ora.

Mater Creatóris,

ora.

Mater invioláta,

ora.

Mater Salvatóris,

ora.

Mater intemeráta,

ora.

...

Lees – Kijk – Luister – Proef

Beeld: Bisdom Rotterdam

Kerkelijke Documentatie: 'Fratelli tutti'

In de reeks Kerkelijke Documentatie verscheen deze zomer de geautoriseerde Nederlandse vertaling van de encycliciek 'Fratelli tutti' van paus Franciscus. In de encycliciek, die de paus ondertekende in Assisi, laat paus Franciscus zich inspireren door de heilige Franciscus. "Deze heilige van de broederlijke liefde, van de eenvoud en de vreugde, die mij heeft geïnspireerd tot het schrijven van de encycliciek Laudato si', motiveert mij

nu opnieuw om deze nieuwe encycliciek te wijden aan de broederschap en de sociale vriendschap", aldus de paus. In zijn encycliciek roept de paus op om bedacht te zijn op de meest kwetsbare mensen. U kunt Kerkelijke Documentatie nr. 1-2021 bestellen via: 076 - 5223444 (bisdom Breda dagelijks tot 12.30 uur) of per e-mail: bestel@rkk.nl. Kosten: € 15,00 (incl. verzendkosten, excl. behandelingskosten à € 1,10).

Levenskunst en levenseinde

"Eén van mijn redenen om biologie te gaan studeren, was dat ik op zoek was naar antwoorden op grote vragen in mijn leven. Ik ben van huis uit katholiek, maar in mijn tienerjaren was ik er niet heel erg mee bezig. Ik dacht dat veel van mijn vragen juist dus in de wetenschap een oplossing zouden kunnen krijgen." In deze podcast spreekt katholieklevens.nl met Daan van Schalkwijk over levenskunst en levenseinde. De Wereldjongerendagen in Rome (2000) werden het begin van een route, waarin geloof en wetenschap voor Daan uiteindelijk bij elkaar zouden komen. Luister de podcast. Scan de QR-code op deze pagina.

Beeld: Lidy de Koning

Beeld: Ramon Mangold

Paus Franciscus over de roeping van ouderen

De Kerk vierde op 25 juli de eerste Wereld-dag van de Grootouders en de Ouderen. In zijn boodschap voor deze dag schreef paus Franciscus over de roeping van ouderen. Na een periode van isolement komt het sociale leven weer op gang. De paus spreekt van een "cruciaal ogenblik in de geschiedenis" en geeft aan dat dit voor de ouderen "een hernieuwde roeping" betekent. "Wij zullen uit de crisis waarin de wereld verkeert, niet hetzelfde tevoorschijn komen: wij zullen er beter of slechter uit tevoorschijn komen", aldus de paus. "In dit perspectief zou ik u willen zeggen dat u nodig bent om in broederlijke en sociale vriendschap de wereld van morgen op te bouwen."

Wat en hoeveel in de Katholieke Kerk?

Als katholiek ben je lid van de Wereldkerk. Deze video van rk-alphacentrum.nl vertelt hoeveel priesters, diakens, religieuzen en bisschoppen er wereldwijd zijn. Waar wonen de meeste katholieken? Waar de minste? En wat gebeurt er allemaal in het Vaticaan? Bekijk de video. Scan de QR-code op deze pagina.

Beeld: rk-alphacentrum

Voor deze video's en podcast
scan de QR-code of
ga naar tussenbeide.nl

Sancti Adalberti

Sancti Adalberti is het enige Nederlandse Benedictijner abdijbier. Het is vernoemd naar de heilige Adelbert van Egmond.

Door Fedor Vogel

De Abdij van Egmond in Egmond-Binnen is een Benedictijner klooster met de naam Sint-Adelbertabdij. Onder het altaar van de abdijkerk liggen de overblijfselen van de heilige Adelbert van Egmond. Hij kwam zo'n 700 jaar na Christus vanuit Ierland naar het gebied rond Egmond om de Friezen die daar woonden te kerstenen. In 740 overleed Adelbert en hij werd begraven op een plekje in de duinen, dat al spoedig een bedevaartsoord werd.

In de tiende eeuw werd hij herbegraven in een klooster waar vandaag de Abdij van Egmond staat. Adelbert verscheen destijds in een droom van Wilfsit, één van de zusters van het klooster, en zei dat men hem moest opgraven en opnieuw begraven in het kloostertje van de zusters. Graaf Dirk I liet het gebeente van Adelbert opgraven en toen gebeurde een wonder: op de plek waar ze hem vonden, welde een bron op. Sinds die tijd is deze bron altijd aanwezig geweest en men beweerde dat het water oogziekten en dwaasheid genas. Aan Adelbert worden veel wonderen toegeschreven waardoor hij door de bevolking al spoedig als heilige werd vereerd.

Vandaag de dag staat de Abdij van Egmond onder meer bekend om de kaarsenmakerij, het bezoekerscentrum als 'pleisterplaats voor de ziel', én het abdijbier! De bieren met de naam Sancti Adalberti worden niet in de abdij zelf gebrouwen, maar door Brouwerij Egmond, gevestigd in het naburige Egmond aan den Hoef. Door deze brouwerij wordt nog steeds water uit de put aan elk brouwsel toegevoegd, zodat het wonder van Adelbert nog altijd voortleeft in hun bieren.

De abdijbieren van Brouwerij Egmond worden ambachtelijk gebrouwen met granen van biologische teelt. De bieren, zoals een Weizen, Blonde, Dubbel, Tripel en Pastorale (type gerstewijn), zijn ongefilterd en ongepasteuriseerd en kennen een nagisting op fles. Daarnaast brouwt men smakelijke seizoensbieren zoals de Lentebock en de Abdijbock (herfstbock). Zoals het hoort brouwt de brouwerij haar bieren in licentie met de abdij, zodat er een blijvende relatie is met de abdij en haar uitgangspunten.

BIERTIP

Bier:

Sancti Adalberti Abdijbock, 6,5% alc. vol.

Brouwerij:

Brouwerij Egmond

De Proef:

Een dieproodbruine Abdijbock met een geur van karamel en gebrande mout. Verwarmend en ideaal voor de herfsttijd.

In deze column schrijft Fedor Vogel over de zin en onzin rond abdij- en trappistenbieren. Fedor Vogel is uitgever en hoofdredacteur van Bier! magazine, Brouw! magazine en Bierradio.nl. Hij is al sinds zijn jeugd actief binnen de Kerk en op dit moment bestuurslid van de H. Theresia van Ávila-parochie in katholiek Drechtsteden.

‘DE HEER VERBERGT ZICH SOMS HEEL GOED’ —

Zuster Nadiya

Op een donderdagmorgen loop ik in Den Haag de kapel van de H. Antonius van Padua in voor een afspraak met zuster Nadiya van de blauwe zusters (SSVM). Zij vertelt hoe het met de zusters gaat, hoe zij het afgelopen jaar hebben beleefd en hoe de zusters naar de toekomst kijken.

Daphne van Rosendaal

Ik ben iets te vroeg. Zuster Nadiya is nog bij de aanbidding in de kapel. Daarna blikt ze in de ontvangstruimte naast de kapel terug op de voorbije periode. Covid is nog steeds niet echt voorbij. Na het interview zal zuster Nadiya nog heel wat mensen een berichtje sturen die hebben gebeden voor een medezuster uit Brunssum die met Covid in het ziekenhuis ligt. Vandaag kan goed nieuws worden gemeld: het gaat beter met haar.

NIEUWE GASTEN

Zuster Nadiya vertelt hoe de zusters de kapel zoveel mogelijk hebben opengehouden. “Er waren geen publieke

missen, maar het is belangrijk voor de mensen dat ze bij God kunnen komen. We hielden meer uren van aanbidding.” Veel trouwe bezoekers van de kapel konden niet komen tijdens de lockdown. Maar er kwamen nieuwe gasten, dak- en thuislozen. “Veel plekken waar zij normaal terecht kunnen waren gesloten.” Het was een nieuwe situatie, met verrassingen. Zuster Nadiya: “Sommige mensen zijn dronken, anderen zijn psychisch in de war. Ik moest eens op één dag tweemaal de politie bellen, omdat enkele gasten tegenover elkaar stonden, eentje met een stoel in zijn hand. Toen heb ik ’s avonds wel aan God gevraagd: Heer,

wat wilt U mij zeggen met de gebeurtenissen van deze dag?” De zusters besloten dat de regels duidelijker moesten. “We hebben voor onze vrienden een bord opgehangen: beste gast, dit is het Huis van God, iedereen is welkom en dit zijn onze regels”, lacht ze.

EEN KANS

De zuster spreekt over “vrienden” als ze het over de gasten heeft. “Ja, we noemen de mensen onze vrienden, omdat Jezus heel duidelijk zegt in het evangelie dat we Hem kunnen zien in de armen. De armen geven ons een kans om Christus te dienen.” Zuster Nadiya haalt een opmerking van Moeder Teresa van Calcutta aan, die getuigt van grote realiteitszin. Lachend: “Zij zei: de Heer verbergt zich soms heel goed in de mensen.” En serieus: “Je ziet iemand op straat die vies is, omdat hij zich niet kan wassen. Daar moet je doorheen kijken. En je ziet sociale problemen die iemand meedraagt. Veel mensen die op straat leven hebben een heftige situatie in het verleden meegemaakt en hebben vaak geen contact met hun familie. Wat ik kan en wil en hoop te doen is Christus aan de mensen laten zien. Christus is mijn beste vriend. Hij is te zien in de armen. En dus zijn zij vrienden.”

‘Heer, wat wilt U mij zeggen met deze gebeurtenissen?’

Beelden: Daphne van Rosendaal

‘De kapel moest open blijven’

Hoe gaat ze ermee om als het niet lukt om mensen te helpen, of te bereiken? “Ik denk in het algemeen, het geldt voor iedereen maar vooral voor een religieuze, dat onze hoop in Christus alleen moet zijn. Het gaat om Hem en Hij is de enige die ons niet kan teleurstellen. Als religieuze ben ik een bruid van Christus en moet ik mij helemaal op Hem richten. Ik biecht voor de keren dat ik meer aan mezelf dacht dan aan de ander, iemand niet met genoeg geduld heb behandeld, of misschien niet de juiste kijk heb gehouden. En gebed speelt een heel belangrijke rol, want zonder Christus kan ik niks doen. Hij zegt het heel duidelijk in Johannes 15, 5: zonder Mij kun je niets. Zonder Jezus kan ik niks.”

ROEPING

Heeft de situatie van het afgelopen jaar de zusters gehinderd of juist gesterkt om

hun roeping te volgen? “We hebben de kapel opengehouden voor gebed. Dat kon in Nederland gelukkig. De kapel moest open blijven, want men heeft God nodig. En ook als er maar weinig mensen konden komen, wie weet wat de gebeden van die weinige mensen doen. Onze ervaringen met de daklozen zijn heel leerzaam geweest. Wij moeten mensen altijd met liefde behandelen en helpen, maar het moet niet uit de hand lopen. En we zijn mensen eten blijven geven. Toen mensen niet binnen konden komen, konden ze afhaken bij ons, zoals bij de restaurants. En we konden altijd naar mensen luisteren en een vertroostende woord geven.” Het komende jaar wil ze meer tijd gaan besteden aan catechese. “Met meisjes met wie we al contact hebben willen we in gesprek gaan over het lichaam als tempel van God, en wat dit betekent voor de keuzes die je maakt.”

WAAR IS JE HART?

“Ons kloosterleven moet een teken zijn. God kan alles voor het goede gebruiken als wij Hem liefhebben.” Hoe is dit voor zuster Nadiya zelf? Is er voor haar iets goeds voortgekomen uit de afgelopen periode? “In de eerste week van de lockdown was ik heel angstig. Ik was bang om te sterven. Je hoorde allerlei alarmerende berichten. Op een moment vroeg me af: als ik een bruid van Christus ben en mijn verlangens moeten zijn om in Christus te zijn, waarom ben ik dan angstig? Voor mij persoonlijk was het een oproep: Waar is je hart? Is het bij Jezus? Is het een schat in de hemel met Hem of is het hier in de wereld? Niet dat ik niet mag houden van de mensen om me heen en mijn werkzaamheden, maar ik moet ervan houden in Christus en voor Hem.” Dat is wat ze iedereen toewenst: het perspectief op de eeuwigheid houden, op God, en alles verwachten van de hemel. ■

Leerlingen worden leraren

Het Tweede Vaticaans Concilie (1962-1965) beschouwt het Woord van God als een schatkamer die we als gelovige mensen telkens opnieuw moeten openen.

Aan het slot van het Matteüsevangelie spreekt de verrezen Jezus op een berg in Galilea de elf leerlingen een laatste keer toe (Matteüs 28, 16-20). Het korte toespraakje is opgebouwd als een soort drieluik: het begint met een uitspraak (vers 18), het eindigt met een uitspraak (vers 20b), daartussen staat de opdracht, waarmee Jezus zijn leerlingen uitzendt (verzen 19-20a). Ook deze opdracht is drieledig en bestaat uit drie activiteiten: tot leerlingen maken, dopen en leren te onderhouden.

De opdracht laat nadruk zien op het geven van onderricht. Leren komt twee keer ter sprake: zowel in de eerste als in de laatste activiteit. Deze nadruk is kenmerkend voor het Matteüsevangelie. Matteüs laat Jezus vooral zien als leraar: Jezus houdt vijf lange redevoeringen naar het voorbeeld van Mozes die volgens de overlevering de vijf boeken van de Tora heeft geschreven. De eerste van zijn reeks redevoeringen houdt Jezus op een berg en wordt daarom aangeduid als de Bergrede (Matteüs 5-7). Het einde van het evangelie vindt weer op een berg plaats. Nu Jezus de aarde verlaat, krijgen de leerlingen de opdracht om zijn werk als leraar overal op aarde voort te zetten. Waar Jezus zich richtte tot het Joodse volk, worden de leerlingen uitgezonden naar alle volkeren. De drieledige opdracht maakt duidelijk dat leerling van Jezus zijn geen vrijblijvende aangelegenheid is, maar vraagt om verbintenis. Wie leerling wil zijn, moet worden gedoopt. Met het doopsel is een christen er niet, hij of zij moet zijn christen-zijn in praktijk brengen: "onderhouden alles wat Ik u bevolen heb". Wat Jezus daaronder verstond, heeft Hij uiteengezet in de Bergrede, die niet alleen zijn eerste maar ook zijn langste redevoering is.

In de uitspraak waarmee Jezus begint, wijst Hij op het gezag waarmee Hij zijn leerlingen gaat uitzenden: "Mij is alle macht gegeven." De evangelist gebruikt de lijdende vorm ("is ... gegeven"), zoals Bijbelse schrijvers vaak doen. De lijdende vorm geeft aan dat God Degene is die handelt en maakt tevens mogelijk uit eerbied God niet te noemen. Met zijn uitspraak op de berg aan het slot van het evangelie weerlegt Jezus de aanspraak van de duivel aan het begin van het evangelie en eveneens op een berg, dat hij Jezus alle koninkrijken van de wereld kon schenken (Matteüs 4, 9).

De uitspraak van Jezus over alle macht die Hij heeft, kan tevens gezien worden als een verzekering aan diegenen onder de leerlingen, van wie de evangelist even tevoren vermeldde dat zij twijfelden (vers 17).

De laatste uitspraak van Jezus ("Zie, Ik ben met u alle dagen ...") fungeert als geruststelling: bij de uitvoering van de opdracht die zij gekregen hebben, staan de leerlingen er niet alleen voor. In de woorden "Ik ben met u" horen we terug de naam die voor Jezus aan het begin van het evangelie bij zijn komst op aarde was genoemd: "Men zal hem de naam Immanuël geven. Dat is in vertaling God met ons" (Matteüs 1, 23). Ook als Jezus de aarde heeft verlaten, blijft Hij die naam gestand doen. In alle zinnen van dit toespraakje van Jezus tot zijn elf leerlingen komt het woord "alle(s)" voor: alle macht, alle volkeren, alles wat Ik u bevolen heb, alle dagen. Door deze formulering hebben de zinnen het karakter van slotwoorden en met deze slotwoorden van Jezus besluit de evangelist zijn evangelie. ■

16 De elf leerlingen nu begaven zich naar Galilea, naar de berg die Jezus hun aangewezen had. **17** Toen zij Hem zagen, wierpen ze zich in aanbidding neer; sommigen echter twijfelden. **18** Jezus trad nader en sprak tot hen: "Mij is alle macht gegeven in de hemel en op aarde. **19** Gaat dus en maakt alle volkeren tot mijn leerlingen en doopt hen in de naam van de Vader en de Zoon en de heilige Geest en **20** leert hun te onderhouden alles wat Ik u bevolen heb. Ziet, Ik ben met u alle dagen tot aan de voleinding der wereld."

Matteüs 28, 16-20
Rkbijbel.nl

Vraag & Antwoord

Wat is synodaliteit?

‘De weg die het Volk van God samen gaat’

Synodaliteit is het onderwerp van de bisschoppensynode die in 2023 in Rome plaatsvindt. Het thema daarvan is voluit: ‘Voor een synodale Kerk: *communio, participatio, missio*’.

Het begrip synodaliteit hangt nauw samen met het Tweede Vaticaans Concilie (1962-1965). “Hoewel de term en het begrip synodaliteit niet uitdrukkelijk voorkomen in de leer van het Tweede Vaticaans Concilie, kan men zeggen dat de kwestie van de synodaliteit de kern vormt van het werk van vernieuwing dat erdoor in gang is gezet”, zegt de internationale Theologencommissie in een document dat geheel aan synodaliteit is gewijd (nr. 6, 2018).

Vanuit het Tweede Vaticaans Concilie, toen bisschoppen uit de hele wereld bijeenkwamen in Rome, ontstond het initiatief om in de Kerk met meer regelmaat een delegatie van het wereldwijde episcopaat bijeen te roepen, op uitnodiging van de paus: de bisschoppensynode.

Het woord synode is afgeleid van het Griekse ‘*synodos*’, samengesteld uit *syn-* (= ‘samen’) en *hodos* (‘weg’). Het geeft de weg aan die samen door het Volk van God wordt gegaan.

Paus Franciscus heeft nu gevraagd aan de bisschoppen om voorafgaand aan de bisschoppensynode in 2023 in hun bisdommen bijeenkomsten te houden. Deze ‘*diocesane fase*’ met samenkomsten van gebed en gesprek zijn ter voorbereiding. Er werden thema’s met richtvragen aangereikt en ook het gebed om de leiding van de Heilige Geest, waarmee elke sessie van het Tweede Vaticaans Concilie opende.

Waar het gaat om synodaliteit in de Schrift verwijst de Theologencommissie naar het beeld van het lichaam van Christus (1 Korintiërs 12, 12-31). Er zijn vele ledematen, maar slechts één lichaam. In wat de Theologencommissie daarna zegt herkennen we de drie trefwoorden ‘*communio*’, ‘*participatio*’, ‘*missio*’ die het thema ‘synodale Kerk’ verder inkleuren: allen zijn medeverantwoordelijk voor het leven en de zending van de gemeenschap en allen zijn geroepen om mee te werken met respect voor de specifieke ambten en charisma’s, in zoverre elk daarvan zijn energie put uit de ene Heer (vgl. 1 Korintiërs 15, 45) (nr. 22). ■

Door: Redactie

Internationale Theologencommissie, *De synodaliteit in het leven en de zending van de Kerk* (2018)

Dienen door te doen

Kringloopwinkel 'De Paardestal' begon ooit heel kleinschalig met steun aan missionarissen. In drie afleveringen verdiept Tussenbeide zich in De Paardestal: Wat zijn nu de goede doelen? Wie zijn de vrijwilligers? En hoe wordt gewerkt aan duurzaamheid? Dit is deel twee uit de serie. Het dienstwerk van de liefde (diakonia) behoort wezenlijk tot de zending van de Kerk. Dit dienen wordt soms uitgesproken, maar veel vaker onuitgesproken gedaan.

In het vorige nummer van Tussenbeide heeft u kennis kunnen maken met Goededoelen-Kringloopwinkel de Paardestal, die te vinden is onder de Onze Lieve Vrouw Geboortekerk in Berkel en Rodenrijs. Het werk dat in deze bijzondere winkel wordt verzet, kent vele facetten. Deze keer staat het bijdragen aan duurzaamheid centraal. Paus Franciscus heeft de zorg voor de schepping wel “het achtste werk van barmhartigheid” genoemd, in het verlengde van zijn ‘groene’ encycliek *Laudato si’*. In die encycliek roept de paus op om te werken aan duurzaamheid als uiting van zorg voor ons gemeenschappelijk huis, de aarde.

In de Paardestal vinden goed bruikbare spullen een tweede leven. In de container achter de Paardestal worden artikelen aangenomen en meteen doorgezet naar de juiste afdeling van de winkel of naar de werkplaats. Alle artikelen worden nagekeken. Er wordt gesorteerd, gepoetst, afgewassen en gecontroleerd, alles om het artikel weer geschikt te maken voor verkoop. Vrijwilligster Ineke Lexmond vertelt: “Soms neem ik bijvoorbeeld een puzzel mee naar huis en dan vraag ik de kleinkinderen om oma te helpen om de puzzel compleet te maken, zodat ik zeker weet dat het goed is wat er in mijn speelgoedafdeling staat.”

“Duurzaamheid is een belangrijk aspect van wat we hier doen”, vertelt Alfred van Paaschen, voorzitter van het bestuur van De Paardestal. “Als spullen - soms na een opknapbeurt of schoonmaakkronde - een tweede of misschien wel derde leven krijgen, scheelt dat enorm in afval en er hoeft geen nieuw spul geproduceerd te worden.”

Henk Bontenbal werkt op de afdeling met - zoals hij zelf zegt - “alles waar een snoer aan zit”. “Vanuit mijn vak ben ik gespecialiseerd in elektronica. Regelmatig moet ik op zoek naar een oplossing om een apparaat weer aan de praat te krijgen. Dat is mooi werk. En het is toch prachtig dat een tv voor een paar tientjes een nieuwe eigenaar blij maakt!? Ook relatief nieuwe apparaten vinden hun weg naar de Paardestal.

‘De Paardestal draagt bij aan duurzaamheid’

Steeds vaker zien we hier bijvoorbeeld tablets. Dan ontkom ik er niet aan om een handleiding grondig uit te pluizen, of op internet op zoek te gaan naar informatie om het apparaat weer goed bruikbaar te krijgen.”

In de werkplaats achter de winkel wordt hard gewerkt. Hier staat het recyclen voorop. Apparaten worden gerepareerd of krijgen een onderhoudsbeurt om weer goed te functioneren. Als een apparaat niet meer aan de praat te krijgen is, wordt de moeite genomen om materialen als koper en kabels eruit te halen en apart te houden. Deze materialen worden verkocht om verder gerecycled te worden. Van ingebrachte spullen die niet meer geschikt kunnen worden gemaakt voor verkoop worden de onderdelen afgehaald die bruikbaar zijn. Dat gaat van messen voor een keukenmachine tot plankendragers; van vleugelmootjes tot projectorlampen. Je moet er maar net naar op zoek zijn.

“Tegelijkertijd moeten wij zorgen dat het assortiment actueel blijft”, benadrukt Van Paaschen. “Daarom wordt er gewerkt met een maandcode, zodat er ook doorstroom is van artikelen. Zo komen klanten regelmatig terug om te neuzen. En als we dan toch artikelen moeten afvoeren, zorgen we er voor dat de grondstoffen gerecycled worden. Boeken en tijdschriften worden als oud papier opgehaald door het plaatselijk mannenkoor. Kledingstukken die we niet meer kunnen gebruiken, gaan naar een recyclingbedrijf, waar het textiel een nieuwe bestemming krijgt. En tot slot zetten we pareltjes die interessant zijn voor een kleine doelgroep online op Marktplaats. Het is en blijft een sport om alle artikelen weer een nieuw leven te geven.” ■

Beelden: Johan Wouters

RKJ CARLO ACUTIS

Jongerengroep Parochie H. Willibrordus

In de Parochie H. Willibrordus (Lisse, Hillegom, De Zilk) start in oktober de nieuwe RKJ Carlo Acutis. Diaken Osseweijer beantwoordt een paar vragen.

Is het een nieuwe RKJ die is opgericht?

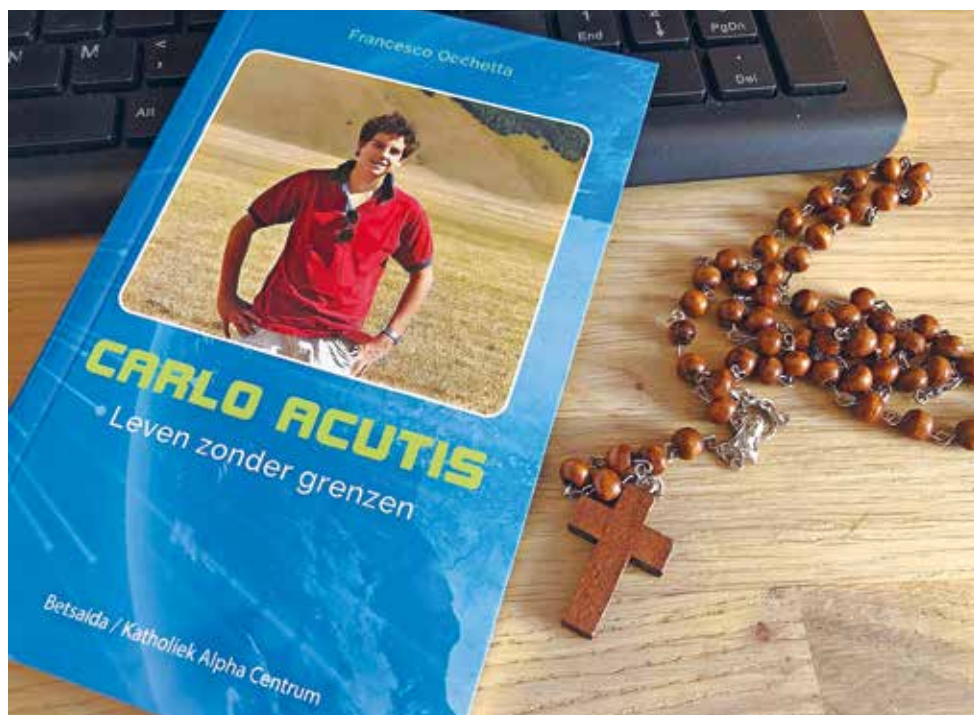
Ja en nee. Er is in Lisse altijd een hele actieve RKJ (Rooms-katholieke Jongeren) geweest. Die begon na de Wereldjongerendagen (WJD) Keulen in 2005 met zo'n zestig jongeren. En in Hillegom was er de groep Enjoy. Het huidige bestuur van de RKJ Lisse gaf aan dat ze het tijd vonden voor nieuwe mensen. Toen hebben we in het pastoraal team gedacht dat onze RKJ een nieuwe naam nodig had, want de parochie is groter dan Lisse en er komen jongeren van elders. Vorig jaar werd de jonge Carlo Acutis zalig verklaard. Hij was 15 toen hij stierf. We hebben denk ik in hem een hele goede voorspreker in de hemel om ons te begeleiden met zijn gebed. Dus in die zin een nieuwe RKJ en voortbordurend op de oude RKJ.

De RKJ kan wel wat voorspraak gebruiken?

Ja. Jongeren in onze dorpen vliegen uit als ze gaan studeren. Dan trekken ze naar de steden, Rotterdam, Leiden, Amsterdam of Utrecht. In de steden is er denk ik langere continuïteit. Overigens heb ik het afgelopen jaar twee huwelijken gesloten van jongeren die vroeger bij de RKJ Lisse kwamen. De één kwam terug uit Amsterdam de ander uit Utrecht. Ze wonen nu weer in Hillegom en Lisse. Een van hen zei: ik heb zulke warme herinneringen aan mijn tijd bij de RKJ hier en ik wil ook echt iets voor de parochie gaan doen.

Zijn de komende WJD ook een reden voor de doorstart?

Die is vooral een aanleiding om de leeftijd iets te verjongen. Vanaf 15 kunnen ze nu

Beeld: Iwan Osseweijer

meedoen in plaats van eerder 16. Want de 15-jarigen van nu kunnen in 2023 als 17-jarige mee naar de WJD in Lissabon. Er zijn nu ongeveer dertig jongeren lid van de RKJ Whatsapp-groep. Dat zijn nieuwe jongeren en een aantal oudgedienden. We willen graag in oktober beginnen, omdat 12 oktober de feestdag van Carlo Acutis is. We zullen één keer in de maand op zondagavond, zoals gebruikelijk was bij de oude RKJ, bij elkaar komen om samen te eten, na te denken over ons geloof, samen te bidden en daarna gezellig nog wat na te praten. En we sluiten op de laatste zondag van de maand aan bij de Tour of Faith en de eucharistieviering en ontmoeting met de bisschop. Het zal veel en constant communiceren zijn om ze uit te nodigen via social media, want je ziet dat dat nodig is.

Maar het is belangrijk, want jongeren zijn de toekomst en niet alleen dat: jongeren zijn ook nu de Kerk. Het is mooi om het prachtige geloof dat we hebben door te kunnen geven en je wordt ook met hele frisse vragen geconfronteerd.

Kun je een voorbeeld geven?

Een van de jongeren stelde bijvoorbeeld dat christenen worden gevraagd om goede daden te doen voor anderen, maar wat maakt het dan uit of je een bedelaar iets geeft als christen of als niet-gelovige? Je vertrekpunt, je verbondenheid met Christus maakt dat anders. Daar hebben we een hele avond over gepraat. Het zijn vragen die het geloven heel concreet maken. Wat zegt de kerkgang op zondag mij in mijn dagelijks leven? ■

Op 13 augustus is in het hospice te Bodegraven overleden, de zeereerwaarde pater **Cornelis Johannes (Cor) Spruit**, passionist. Cor Spuit c.p. werd geboren op 3 november 1935 te Haastrecht, geprofest op 4 september 1956 en priester gewijd op 5 mei 1962. Pater Cor Spruit c.p. was verbonden met de pastoraal van het bisdom Rotterdam.

Op 17 september is in Huize Aqua Viva op 89-jarige leeftijd overleden, de zeereerwaarde pater **Franciscus Gerardus Johannes Weersink**, pater van het Heilig Sacrament. Pater Frans Weersink s.s.s. werd geboren op 10 juli 1932 te Vasse en priester gewijd op 3 januari 1962. Hij was verbonden met de pastoraal van het bisdom Rotterdam.

Priesterwijding

Op zaterdag 13 november zal bisschop Van den Hende door handoplegging en gebed Sander Verschuur tot priester wijden voor het bisdom Rotterdam. De wijdingsplechtigheid vindt plaats tijdens een eucharistieviering in de HH. Laurentius en Elisabeth Kathedraal (11.00 uur). U kunt deze volgen als livestream via bisdomrotterdam.nl en YouTube. Sander Verschuur ontving via Vronesteyn zijn vorming en opleiding aan de Priester- en Diakenopleiding Bovendonk. In deze tijd van voorbereiding wordt uw gebed gevraagd voor de wijdeling.

Beeld: Johan Wouters

Benoeming

- **Drs. M.J. Thomassen c.p.**, tijdelijke benoeming tot administrator van de parochies St. Barnabas te Haastrecht en H. Bartholomeus te Schoonhoven, 15-07-2021
- **A. Verschuur**, benoeming tot diaken in de parochie H. Theresia van Ávila (Dordrecht e.o.), 01-08-2021
- **S. Bladowski**, benoeming tot administrator van de parochie Christus Koning te Berkel en Rodenrijs e.o. voor één jaar, 01-08-2021
- **W.T.M. Kuipers**, benoeming tot parochievicaris in de parochie St. Jan de Doper (Gouda e.o.), 01-08-2021
- **T. Kouijzer s.m.**, benoeming tot parochievicaris van de parochie De Vier Evangelisten te Den Haag, 15-08-2021
- **Dr. C.T.M. van Vliet**, benoeming tot parochievicaris van de parochie H. Augustinus (Wassenaar e.o.), 01-09-2021
- **Dr. A.J.M. van der Helm**, benoeming tot pastoor van de parochie H. Nicolaas te Zoetermeer (0.4 fte), 01-09-2021
- **Drs. Th.A.H. van Klaveren**, benoeming tot pastoor van de parochies St. Barnabas te Haastrecht en H. Bartholomeus te Schoonhoven, 18-09-2021

Goedkeuring en zending

- **Mw. C.M. van der Sman**, goedkeuring en pastorale zending als geestelijk verzorger voor Stichting Marente locaties: Van Wijckerslooth, Jeroen en De Wilbert, 15-07-2021

Ontslag/ontheffing kerkelijke zending

- **N.B.G. Langstraat**, eervol ontheffing van de kerkelijke zending als pastoraal werker uit de parochies De Heilige Familie te Oud-Beijerland e.o. en HH. Nicolaas Pieck en Gezellen te Spijkenisse e.o., 01-07-2021
- **T. Kouijzer s.m.**, eervol ontslag als parochievicaris van de Federatie Vlietstreek te Rijswijk e.o., 01-07-2021
- **J.E.M. van der Mee**, eervol ontslag als pastoor van de parochies St. Barnabas te Haastrecht en H. Bartholomeus te Schoonhoven. 15-07-2021

- **K.-M. Melter c.s.j.**, eervol ontslag als administrator van de Deutschsprachige Katholische Gemeinde in den Niederlanden (Duitssprekenden) te Den Haag, 01-08-2021
- **W.T.M. Kuipers**, eervol ontslag als pastoor van de parochie Christus Koning te Bergschenhoek, Berkel en Rodenrijs, Bleiswijk, Nootdorp en Pijnacker, 01-08-2021
- **Dr. A.J.M. van der Helm**, eervol ontslag als parochievicaris van de parochie Maria Sterre der Zee te Den Haag, 01-09-2021
- **M.J. Thomassen c.p.**, eervol ontslag als administrator van de parochies St. Barnabas te Haastrecht en H. Bartholomeus te Schoonhoven, 18-09-2021

Overig

- **A.P. Verhoef**, per 17-03-2021 eervol ontslag lid Stichting R.K. Begraafplaats Gouda
- **F.J.M. de Pater**, per 17-03-2021 benoemd voor een nieuwe periode van drie jaar tot lid van het bestuur (penningmeester) van de Stichting R.K. Begraafplaats Gouda
- **W.A.C.M. van Leeuwen**, per 17-03-2021 benoemd voor een nieuwe periode van drie jaar tot lid van het bestuur (voorzitter) van de Stichting R.K. Begraafplaats Gouda
- **Mr B.A. Meulenbroek**, per 08-05-2021 benoemd voor een nieuwe periode van vijf jaar tot lid Diocesaan Bureau voor Geschillen
- **Mevr. drs. C.C.M. Luiten**, per 08-05-2021 benoemd voor een nieuwe periode van vijf jaar tot lid Diocesaan Bureau voor Geschillen
- **C.J.A. van Geffen**, per 30-06-2021 eervol ontslag als lid van de Stichting R.K. Begraafplaats Gouda
- **H.A. van Zoelen**, per 01-07-2021 benoemd tot voorzitter van het Diocesaan Banneux Comité voor een eerste periode van vier jaar
- **A.A.J.J. van Wersch**, per 01-07-2021 eervol ontslag als lid van het bestuur van de Kerkelijke Instelling Kamphuis Ahoy
- **R.I.M. Lijesen**, per 01-07-2021 benoemd voor een eerste periode van vier jaar tot lid van het bestuur van de Kerkelijke Instelling Kamphuis Ahoy
- **M.J.H.M. ter Meulen**, per 07-09-2021 benoemd voor een eerste periode van drie jaar tot lid van het bestuur van de Stichting R.K. Begraafplaats Gouda

JAAR VAN DE SACRAMENTEN – *en de ‘diocesane fase’ van de bisschoppensynode*

Op zondag 17 oktober begint een nieuw themajaar in het bisdom Rotterdam: het Jaar van de Sacramenten.

Op die dag start ook de ‘diocesane fase’ ter voorbereiding op de bisschoppensynode van 2023.

De themajaren die in het bisdom zijn gehouden, zoals recent het Jaar van het Woord van God (2020), zijn vruchtbaar gebleken schrijft bisschop Van den Hende in een brief aan parochies. “Ze sterken ons geloof, helpen ons om het geloof door te geven en bereiden ons zo als gemeenschap voor op de toekomst, waarin het verkondigen van Christus en zijn evangelie onze belangrijke missie blijft”, aldus de bisschop die hoopt dat ook het Jaar van de Sacramenten veel vrucht zal dragen.

De start van het themajaar valt samen met het begin van de ‘diocesane fase’ van de bisschoppensynode die in 2023 in Rome plaatsvindt. De Nederlandse bisschoppen ontvingen op 7 september de voorbereidingsdocumenten, spraken daar gezamenlijk over op 14 september en selecteerden drie thema’s waar het gesprek in de bisdommen zich op zal concentreren. Deze thema’s zijn: 1) vielen, 2) medeverantwoordelijk voor missie, 3) dialoog in Kerk en samenleving.

17 oktober 2021

Plechtige eucharistieviering HH. Laurentius en Elisabeth Kathedraal om 15.00 uur

Opening Jaar van de Sacramenten

In het Jaar van de Sacramenten worden in het bisdom initiatieven genomen en activiteiten aangeboden op diocesaan niveau en voor de afzonderlijke parochies en geloofsgemeenschappen. Bisschop Van den Hende nodigt van harte uit om hieraan deel te nemen en om aan te sluiten bij het Jaar van de Sacramenten met activiteiten in de parochies. De zeven sacramenten zijn: de doop, het vormsel, de eucharistie, de ziekenzalving, het sacrament van boete en verzoening, het huwelijk en de wijding. Deze krijgen in de loop van het themajaar aandacht, zoals bijvoorbeeld het sacrament van de wijding in de Nationale Roepingenweek (8 november), de eucharistie tijdens de misdienaarsdag (12 februari) en het sacrament van boete en verzoening tijdens de ‘24 uur voor de Heer’ (25-26 maart). De bijeenkomsten worden aangekondigd op bisdomrotterdam.nl/activiteiten

9 juli 2022

Afsluiting van het themajaar tijdens de Nationale Bedevaart op het feest van de HH. Martelaren van Gorcum die met hun leven hebben getuigd van het geloof in de eucharistie.

Begin ‘diocesane fase’ van de bisschoppensynode

In het kader van de diocesane fase ter voorbereiding op de bisschoppensynode van 2023 wordt een aantal vragen besproken in de diocesane gremia die er zijn en ook met specifieke groepen. Het bisdom is gevraagd hiervan een synthese te maken van maximaal tien pagina’s. De bisschoppenconferentie maakt van de teksten van de gezamenlijke bisdommen een schriftelijke synthese die eveneens maximaal tien pagina’s mag tellen. Deze wordt besproken in Europees verband en in de Wereldkerk.

April 2022

Afronding van de diocesane fase met een schriftelijke synthese die vanuit de bisschoppenconferentie wordt verstuurd aan het Secretariaat van de Bisschoppensynode in Rome.

September 2022 - 2023

Continentele fase aan de hand van het ‘werkdokument’ (‘Instrumentum laboris’) dat wordt opgesteld op basis van de resultaten van de wereldwijde diocesane fase.

Oktober 2023

Bisschoppensynode in Rome ‘Voor een synodale Kerk: communio, participatio, missio’.

Rustieke begraafplaats & crematorium

Intiem, betrokken en zorgzaam

Nieuwe Crooswijkseweg 123, 3034 PN Rotterdam
T 010 - 413 63 08 | www.begraafplaatslaurentius.nl

Wij zijn 7 dagen per week voor u geopend.

Notariskantoor
Voorhout B.V.

"EEN KWESTIE VAN EERLIJK ADVIES"

Of u nu een huis gaat kopen, een testament wilt opstellen of een B.V. wilt oprichten, bij notariskantoor Voorhout kunt u altijd terecht voor een eerlijk en deskundig advies.

Notariskantoor Voorhout
mr M.E.M. Heemskerck, notaris
Herenstraat 49
2215 KE Voorhout

Tel: 0252-215573
E-mail: info@notariskantoorvoorhout.nl
Website: www.notariskantoorvoorhout.nl

Onderzoek
je roeping
tot priester
of diaken.

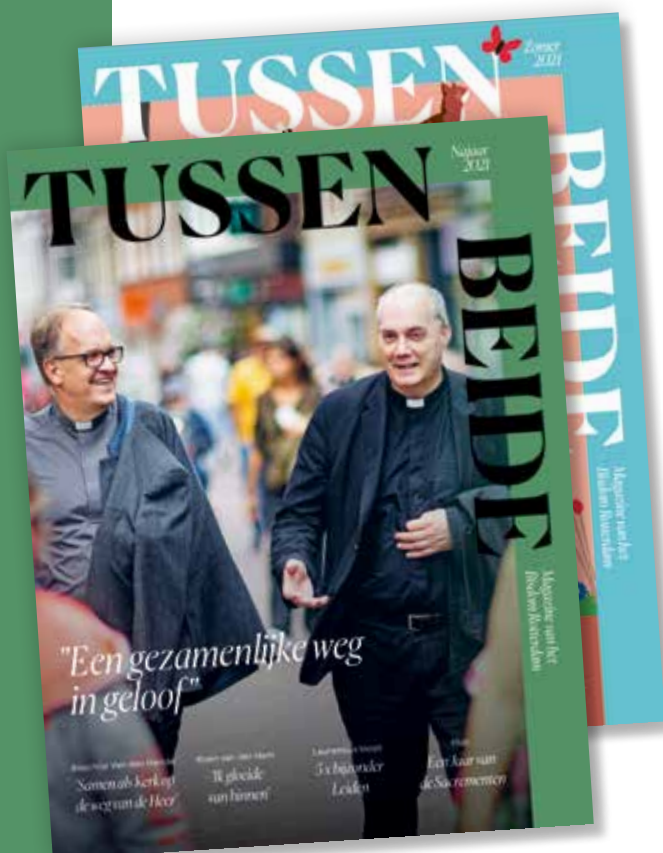
Kom volg Mij

Centrum voor
Priester- en Diakenopleiding
Vronesteyn

vronesteyn.nl

TUSSENBEIDE LIEVER BIJ U THUIS OP DE MAT?

Tussenbeide wordt verspreid via de parochies in het bisdom Rotterdam. Zo kunt u in de kerk dus altijd uw gratis exemplaar meenemen. Grijpt u wel eens mis? Meld u dan aan voor een persoonlijk abonnement en ontvang Tussenbeide bij u thuis via uw eigen brievenbus.

We bieden u graag het gemak van een persoonlijk abonnement.*

Meld u aan via tussenbeide@bisdomrotterdam.nl of bel met het bisdom op 010 - 2815171.

* Voor een persoonlijk abonnement vragen we u een jaarlijkse gift van € 12,50

VOLG BISDOMROTTERDAM.NL

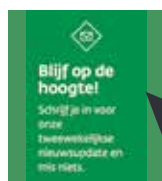
Het bisdom Rotterdam verstuurt elke twee weken een digitale nieuwsbrief naar meer dan duizend abonnees. Heeft u nog geen abonnement?

Aanmelden is eenvoudig en kan via de website:

Ga naar:

www.bisdomrotterdam.nl

Klik op de button
"Blijf op de hoogte"

Vul uw gegevens in en
klik op "Verzenden"

